

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

Кафедра економіки та економічної теорії

Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток

**Методичні рекомендації
з вивчення дисципліни**

для студентів денної форми навчання
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-наукової програми другого (магістерського) рівня
вищої освіти «Аналітична економіка»

Тернопіль
ЗУНУ
2020

Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток: методичні рекомендації з вивчення дисципліни [для студентів денної форми навчання галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-наукової програми другого (магістерського) рівня вищої освіти «Аналітична економіка» / О.В. Длугопольський. – Тернопіль : ЗУНУ, 2020. – 20 с.

Автор: *Длугопольський Олександр Володимирович,*
доктор економічних наук, професор, професор
кафедри економіки та економічної теорії
Західноукраїнського національного університету

Рецензенти: *Козловський Сергій Володимирович,*
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, корпоративної та
просторової економіки Доцецького національного
університету імені Василя Стуса

Ненно Ірина Михайлівна,
доктор економічних наук, професор, професор
кафедри менеджменту та інновацій Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова

**Відповідальний
за випуск:**

Козюк Віктор Валерійович,
доктор економічних наук, професор, завідувач
кафедри економіки та економічної теорії
Західноукраїнського національного університету

Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» призначені для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-наукової програми «Аналітична економіка» Західноукраїнського національного університету. Методичні рекомендації складені за робочою програмою дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» і містять: вступ, програму дисципліни, структуру залікового кредиту, тематику практичних занять, завдання для виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПЗ), самостійної роботи, тренінгу, інформацію щодо засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання, критеріїв, форм поточного та підсумкового контролю, інструментів, обладнання та програмного забезпечення вивчення дисципліни, перелік рекомендованої літератури та електронних інформаційних ресурсів.

Рекомендовано до друку
кафедрою економіки та економічної теорії ЗУНУ
(протокол № 4 від 23 листопада 2020 р.)

Розглянуто і схвалено
Групою забезпечення спеціальності «Економіка»
(протокол № 1 від 28 вересня 2020 р.)

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету економіки та управління ЗУНУ
(протокол № 2 від 23 листопада 2020 р.)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	5
СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ.....	7
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	9
КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (КПІЗ).....	11
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	12
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГУ.....	13
ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	16
КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	17
ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	18
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	18
ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	20

ВСТУП

Вивчення дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» відповідає навчальному плану підготовки магістрів зі спеціальностей 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та розраховане для студентів другого року навчання за магістерською освітньо-науковою програмою «Аналітична економіка».

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні теоретичних знань та виробленні практичних навичок у студентів щодо обґрунтування політичних пропозицій, які стосуються аналізу інститутів в контексті економічного розвитку, а також оцінюванні результатів суспільного вибору та економічного розвитку як на загальнонаціональному, так і локальному рівнях. Дисципліна орієнтує на пошук взаємозв'язків та взаємозалежностей між механізмами ухвалення колективних рішень та їх наслідками в реалізованих економічних політиках.

Завдання вивчення дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» полягає у набутті студентами фундаментальних теоретичних і практичних знань щодо:

- вміння шукати інформацію, необхідну та релевантну щодо аналізу політичних режимів, соціальних порядків та особливостей суспільного вибору;
- здатності оцінювати вплив суспільного вибору на якість інститутів та політичних режимів в контексті економічного розвитку;
- здатності до наукового аналізу соціальних порядків та розробки рекомендацій щодо політики економічного розвитку;
- вміння аналізувати сучасні концепції економічного розвитку в контексті імплементації їх положень в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.

Вивчення дисципліни покликане сформулювати такі **компетентності** майбутніх магістрів:

- здатність використовувати інструментарій теорії суспільного вибору для виявлення втрат і вигод від політико-економічних рішень та їх наслідків у економічному розвитку країн світу;
- здатність використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції суспільного вибору та економічного розвитку;
- здатність до виконання міждисциплінарного аналізу соціально-економічних явищ і проблем у сфері суспільного вибору та економічного розвитку з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків;
- здатність до проведення аналізу макроекономічних процесів та особливостей функціонування політичних режимів в аспекті здійснення суспільного вибору;
- здатність здійснювати моніторинг ефективності рішень у сфері політико-економічного вибору, обґрунтовувати необхідність запровадження якісних інституційних змін;

- здатність виявляти зв'язки між соціальними порядками, якістю інститутів та соціально-економічними процесами, на основі чого розробляти рекомендації щодо політики економічного розвитку.

Передумовою для вивчення дисципліни слугує попереднє опанування дисциплін «Макроекономічний аналіз», «Аналіз політики», «Макроекономіка», «Економічна теорія», «Економіка публічного сектора».

У **результаті** навчання студенти поглиблюють знання з термінології та принципів вивчення суспільного вибору, політичних режимів та економічного розвитку, навчаються застосовувати методи case-studies на практиці.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. СУСПІЛЬНИЙ ВИБІР ТА ТРАЄКТОРІЇ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Тема 1. Теоретичні основи політичних режимів та політичного розвитку

Політичні режими та шляхи політичного розвитку. Демократія проти недемократії. Політичні ідентичності і природа конфлікту. Політична влада та інститути. Взаємозв'язок якості інститутів та політичного розвитку. Роль та переваги політичних інститутів. Теорії соціальних порядків: суспільства відкритого і закритого доступу. Політичні режими в процесі формування балансів для уможливлення економічного розвитку.

Література: [4; 10; 11; 17; 23; 24; 29; 33; 34].

Тема 2. Економічний аналіз недемократичних режимів і переходу до демократії

Влада і обмеження у недемократичній політиці. Моделювання переваг і обмежень у недемократіях. Проблема зобов'язань та стимулів. Тоталітаризм як політичний феномен ХХ століття. Авторитарні режими. Роль авторитету, лояльності та рент у втриманні авторитаризму. Перехід до демократії як напрям трансформації недемократичних режимів.

Література: [9; 10; 11; 21; 24; 29; 33].

Тема 3. Сучасні демократичні держави та економічний вимір демократії

Теорія демократизації. Детермінанти та закономірності демократії. Статична та динамічна моделі демократії. Часткова і повна демократія. Демократична консолідація. Демократія, нерівність та перерозподіл. Кризи, суспільні заворушення та демократизація. Стимули та моделі переворотів. Корупційна складова демократій: спонуки та покарання. Демократія і політична рівність. Роль середнього класу в консолідації демократії. Капітал, земля і перехід до демократії. Тягар демократії.

Література: [10; 11; 17; 22; 23; 24; 28; 31].

Тема 4. Архітектура суспільного вибору

Предмет і метод теорії суспільного вибору. Попередники сучасної теорії суспільного вибору. Роль політичної філософії і політичних досліджень в становленні теорії суспільного вибору. Теорії раціонального вибору. Співвідношення теорій колективного, соціального і суспільного вибору. Межі суспільного вибору. Політико-економічний цикл. Політичний процес і його актори. Політичні зміни і політичний розвиток. Основні політичні системи. Основні ступені розвитку політичних систем. Сучасні політичні системи. Література: [16; 18; 20; 25; 27; 31; 32].

Тема 5. Механізми вироблення колективних рішень

Суспільний вибір за умов прямої та представницької демократії. Парадокси голосування при прийнятті політичних рішень. Маніпулювання результатами голосування з боку організаторів та учасників. Одностайне прийняття рішень і оптимум Парето. Основні механізми голосування. Медіанний виборець і коаліції. Теорема Мея. Групи спеціальних інтересів і «гонитва» за рентою. Рентоорієнтована поведінка і корупція. Теорема Ерроу про неможливість. Логролінг та лобіювання інтересів. Література: [16; 18; 20; 25; 27; 31; 32].

Змістовий модуль II. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Тема 6. Концепції економічної теорії розвитку та демократії

Зміст загальносвітового розвитку. Предмет політичної економії розвитку. Суспільний добробут і проблеми його кількісного визначення в теорії розвитку. Нормативний і позитивний підхід до оцінки економічного розвитку. Кейнсіанські моделі економічного росту. Інституційні концепції модернізації. Ліворадикальні моделі. Розвиток, бідність та розподіл доходів. Важливість сільського господарства для економічного розвитку. Ринок землі та аграрні реформи. Освіта та «відтік мізків» в теорії розвитку. Капітал та фінансові ринки. Значення міжнародної торгівлі та ПІІ для економічного розвитку. Дослідження зв'язку демократії та економічного розвитку. Цінності демократії, легенди про «доброчинних диктаторів». Індекси та рейтинги демократії. Демократія і ринок: взаємозв'язок та взаємозалежності. Політична демократія та межі її застосування в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються. Глобалізація та загострення глобальних проблем. Емпіричні оцінки і приклади позитивних та негативних результатів впливу держави на економічний розвиток. Національний економічний розвиток: проблеми, стратегії, перспективи. Література: [1; 2; 3; 5; 6; 7; 8; 12; 15; 16; 18; 26; 30; 31; 32].

Тема 7. Влада та контрвлада в епоху глобалізму

Комплексна глобалізація. Трансформація держави та публічна влада. Позбавлення держави влади. Глобальне громадянське суспільство як

контрвлада. Метавлада громадянського суспільства. Громадський простір. Від підданого до громадянина. Криза легітимізації національно-державної політики. Транснаціональна держава нагляду та держава-цитадель. Космополітична держава. Стратегії капіталу між автаркією та запобіжним плануванням. Державні стратегії між ренаціоналізацією та транснаціоналізацією. Стратегії рухів громадянського суспільства. Завдання та інституції. Мир і право. Самовизначення, відокремлення і втручання. Соціальний та екологічний світовий ринок.
Література: [10; 11; 13; 19; 20; 21; 30].

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

з дисципліни

«Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток»

Модулі та контрольні заходи	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Суспільний вибір та траєкторії політичного розвитку					
Тема 1. Теоретичні основи політичних режимів та політичного розвитку 1. Політичні режими та шляхи політичного розвитку. 2. Політична влада та інститути. Взаємозв'язок якості інститутів та політичного розвитку. 3. Теорії соціальних порядків: суспільства відкритого і закритого доступу. 4. Політичні режими в процесі формування балансів для уможливлення економічного розвитку.	2	2	15	1	
Тема 2. Економічний аналіз недемократичних режимів і переходу до демократії 1. Влада і обмеження у недемократичній політиці. 2. Моделювання переваг і обмежень у недемократіях. 3. Тоталітаризм як політичний феномен ХХ століття. 4. Авторитарні режими. Роль авторитету, лояльності та рент у втриманні авторитаризму. 5. Перехід до демократії як напрям трансформації недемократичних режимів.	4	4	15		
Тема 3. Сучасні демократичні держави та економічний вимір демократії 1. Теорія демократизації. Детермінанти та закономірності демократії. 2. Статична та динамічна моделі демократії. Часткова і повна демократія. 3. Демократія, нерівність та перерозподіл.	4	4	10	1	

4. Кризи, суспільні заворушення та демократизація. Стимули та моделі переворотів. 5. Корупційна складова демократій: спонуки та покарання. 6. Демократія і політична рівність. Роль середнього класу в консолідації демократії					
Тема 4. Архітектура суспільного вибору 1. Предмет і метод теорії суспільного вибору. 2. Співвідношення теорій колективного, соціального і суспільного вибору. Межі суспільного вибору. 3. Політико-економічний цикл. Політичний процес і його актори. 4. Політичні зміни і політичний розвиток. Основні політичні системи. 5. Основні етапи розвитку політичних систем. Сучасні політичні системи	2	2	10	1	
Тема 5. Механізми вироблення колективних рішень 1. Суспільний вибір за умов прямої та представницької демократії. 2. Парадокси голосування при прийнятті політичних рішень. 3. Маніпулювання результатами голосування з боку організаторів та учасників. 4. Одноставне прийняття рішень і оптимум Парето. Основні механізми голосування. 5. Медіанний виборець і коаліції. Теорема Мея. 6. Групи спеціальних інтересів і «гонитва» за рентою. Рентоорієнтована поведінка і корупція. 7. Теорема Ерроу про неможливість. Логролінг та лобіювання інтересів	2	2	12		
Змістовий модуль 1 (Модульна контрольна робота 1)					2
Змістовий модуль 2. Економічний розвиток в добу глобалізації					
Тема 6. Концепції економічної теорії розвитку та демократії 1. Зміст загальносвітового розвитку. Предмет політичної економії розвитку. 2. Суспільний добробут і проблеми його кількісного визначення в теорії розвитку. 3. Нормативний і позитивний підхід до оцінки економічного розвитку. 4. Дослідження зв'язку демократії та економічного розвитку. 5. Цінності демократії, легенди про «доброчинних диктаторів». 6. Індекси та рейтинги демократії. 7. Демократія і ринок: взаємозв'язок та взаємозалежності. 8. Національний економічний розвиток: проблеми, стратегії, перспективи	6	6	17	1	

Тема 7. Влада та контрвлада в епоху глобалізму 1. Комплексна глобалізація. Трансформація держави та публічна влада. 2. Глобальне громадянське суспільство як контрвлада. Метавлада громадянського суспільства. 3. Криза легітимізації національно-державної політики. 4. Транснаціональна держава нагляду та держава-цитадель. 5. Стратегії капіталу між автаркією та запобіжним плануванням. Державні стратегії між ренаціоналізацією та транснаціоналізацією. 6. Стратегії рухів громадянського суспільства	4	4	18	1	
Змістовий модуль 2 (Ректорська контрольна робота)					2
Заліковий модуль 3 (КПІЗ)					5
Разом	24	24	97	5	

СРС – самостійна робота студентів (в т.ч. тренінг з дисципліни – 4 год.), ІРС – індивідуальна робота студентів

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Теоретичні основи політичних режимів та політичного розвитку

Мета: визначити зміст політичних режимів, політичних інститутів, ознайомитись із основними соціальними порядками в контексті економічного розвитку.

Питання для обговорення:

1. Політичні режими та шляхи політичного розвитку.
2. Політична влада та інститути. Взаємозв'язок якості інститутів та політичного розвитку.
3. Теорії соціальних порядків: суспільства відкритого і закритого доступу.
4. Політичні режими в процесі формування балансів для уможливлення економічного розвитку.

Література: [4; 10; 11; 17; 23; 24; 29; 33; 34].

Тема 2. Економічний аналіз недемократичних режимів і переходу до демократії

Мета: вивчення ключових особливостей тоталітарних та авторитарних політичних режимів на прикладі зарубіжних країн.

Питання для обговорення:

1. Влада і обмеження у недемократичній політиці.
2. Моделювання переваг і обмежень у недемократіях.
3. Тоталітаризм як політичний феномен ХХ століття.
4. Авторитарні режими. Роль авторитету, лояльності та рент у втриманні авторитаризму.
5. Перехід до демократії як напрям трансформації недемократичних режимів.

Література: [9; 10; 11; 21; 24; 29; 33].

Тема 3. Сучасні демократичні держави та економічний вимір демократії

Мета: вивчення ключових особливостей демократичних режимів на прикладі зарубіжних країн.

Питання для обговорення:

1. Теорія демократизації. Детермінанти та закономірності демократії.
2. Статична та динамічна моделі демократії. Часткова і повна демократія.
3. Демократія, нерівність та перерозподіл.
4. Кризи, суспільні заворушення та демократизація. Стимули та моделі переворотів.
5. Корупційна складова демократій: спонуки та покарання.
6. Демократія і політична рівність. Роль середнього класу в консолідації демократії.

Література: [10; 11; 17; 22; 23; 24; 28; 31].

Тема 4. Архітектура суспільного вибору

Мета: вивчення особливостей здійснення суспільного вибору, аналізу політико-економічного циклу.

Питання для обговорення:

1. Предмет і метод теорії суспільного вибору.
2. Співвідношення теорій колективного, соціального і суспільного вибору. Межі суспільного вибору.
3. Політико-економічний цикл. Політичний процес і його актори.
4. Політичні зміни і політичний розвиток. Основні політичні системи.
5. Основні етапи розвитку політичних систем. Сучасні політичні системи.

Література: [16; 18; 20; 25; 27; 31; 32].

Тема 5. Механізми вироблення колективних рішень

Мета: вивчення особливостей прийняття колективних рішень в умовах прямої та представницької демократії.

Питання для обговорення:

1. Суспільний вибір за умов прямої та представницької демократії.
2. Парадокси голосування при прийнятті політичних рішень.
3. Маніпулювання результатами голосування з боку організаторів та учасників.
4. Одноставне прийняття рішень і оптимум Парето. Основні механізми голосування.
5. Медіанний виборець і коаліції. Теорема Мея.
6. Групи спеціальних інтересів і «гонитва» за рентою. Рентоорієнтована поведінка і корупція.
7. Теорема Ерроу про неможливість. Логролінг та лобіювання інтересів.

Література: [16; 18; 20; 25; 27; 31; 32].

Тема 6. Принципи та концепції економічної теорії розвитку

Мета: вивчення політекономії розвитку та ключових підходів до оцінки економічного розвитку, взаємозв'язку демократії та економічного розвитку.

Питання для обговорення:

1. Зміст загальносвітового розвитку. Предмет політичної економії розвитку.
  2. Суспільний добробут і проблеми його кількісного визначення в теорії розвитку.
  3. Нормативний і позитивний підхід до оцінки економічного розвитку.
  4. Дослідження зв'язку демократії та економічного розвитку.
  5. Цінності демократії, легенди про «доброчинних диктаторів».
  6. Індекси та рейтинги демократії.
  7. Демократія і ринок: взаємозв'язок та взаємозалежності.
  8. Національний економічний розвиток: проблеми, стратегії, перспективи.
- Література: [1; 2; 3; 5; 6; 7; 8; 12; 15; 16; 18; 26; 30; 31; 32].

Тема 7. Влада та контрвлада в епоху глобалізму

Мета: вивчення особливостей та протиріч формування влади і контрвлади в добу глобалізації.

Питання для обговорення:

1. Комплексна глобалізація. Трансформація держави та публічна влада.
  2. Глобальне громадянське суспільство як контрвлада. Метавлада громадянського суспільства.
  3. Криза легітимізації національно-державної політики.
  4. Транснаціональна держава нагляду та держава-цитадель.
  5. Стратегії капіталу між автаркією та запобіжним плануванням. Державні стратегії між ренаціоналізацією та транснаціоналізацією.
  6. Стратегії рухів громадянського суспільства.
- Література: [10; 11; 13; 19; 20; 21; 30].

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (КПЗ)

Метою виконання (КПЗ) з дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» є успішне оволодіння курсом, що вимагає ґрунтового осмислення явищ, які вивчаються. Для її досягнення вирішуються наступні завдання: набуття навичок логічного мислення та самостійного опрацювання матеріалу; закріплення теоретичних знань; вміння використовувати аналітичні моделі; набуття навичок самостійної роботи.

Варіанти КПЗ

1. Економічний аналіз політичного режиму Саудівської Аравії.
2. Економічний аналіз політичного режиму США.
3. Економічний аналіз політичного режиму Канади.
4. Економічний аналіз політичного режиму Ірану.
5. Економічний аналіз політичного режиму Польщі.
6. Економічний аналіз політичного режиму Німеччини.

7. Економічний аналіз політичного режиму Нідерландів.
8. Економічний аналіз політичного режиму Ємену.
9. Економічний аналіз політичного режиму Індії.
10. Економічний аналіз політичного режиму Китаю.
11. Економічний аналіз політичного режиму Японії.
12. Економічний аналіз політичного режиму Південної Кореї.
13. Економічний аналіз політичного режиму Північної Кореї.
14. Економічний аналіз політичного режиму Росії.
15. Економічний аналіз політичного режиму України.
16. Економічний аналіз політичного режиму Румунії.
17. Економічний аналіз політичного режиму Австрії.
18. Економічний аналіз політичного режиму Австралії.
19. Економічний аналіз політичного режиму Італії.
20. Економічний аналіз політичного режиму Іспанії.
21. Економічний аналіз політичного режиму Тунісу.
22. Економічний аналіз політичного режиму Марокко.
23. Економічний аналіз політичного режиму Нігерії.
24. Економічний аналіз політичного режиму Болівії.
25. Економічний аналіз політичного режиму Танзанії.
26. Економічний аналіз політичного режиму Португалії.
27. Економічний аналіз політичного режиму Бразилії.
28. Економічний аналіз політичного режиму Аргентини.
29. Економічний аналіз політичного режиму Венесуели.
30. Економічний аналіз політичного режиму Нової Зеландії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Тематика	К-сть годин
1	Теорія дуалістичної економіки В.А. Льюїса.	4
2	Теорія квазістабільної рівноваги Х.Лейбенстайна.	8
3	Моделі дуалістичної економіки Дж. Фрея та Г. Раніса.	4
4	«Азійська драма» Г Мюрдаля.	8
5	Модель утворення базових потреб.	4
6	«Загадка капітала» Е. де Сото.	8
7	Концепція нееквівалентного обміну А. Еммануеля.	4
8	Теорія «світової системи» І. Валлерстайна.	8
9	Модель Р. Солоу та її застосування до країн, що розвиваються.	8
10	Модель внутрішньої імміграції М. Торадо.	8
11	Концепція розвитку У. Росту.	8
12	Теорія «порочного кола бідності».	5

Фільми для перегляду та дискусій		
1	Експеримент “Хвиля” (2008) https://oum.video/videos/eksperiment-2-volna	4
2	Експеримент (2010) https://www.youtube.com/watch?v=Gtrp1sJrDiQ	4
3	Експериментатор (2015) https://www.youtube.com/watch?v=JPIPzIgDozQ	4
4	Закону тут не місце (2017) https://www.youtube.com/watch?v=7H3DGhxI58Q	4
Разом		93

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГУ

Організація тренінгу з дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» передбачає попередній поділ студентів академічних груп на підгрупи з метою виконання групової роботи за такими завданнями:

№ з/п	Тематика	К-сть годин
1	<p>Розгляд кейсу «Екологічний расизм».</p> <p>В США, Великобританії та інших країнах, що сповідують ліберальні цінності, у публічних дискусіях постійно підіймаються питання про необхідність зниження регуляторного тягаря та існування «мінімальної держави» з метою надання приватному ринку можливостей функціонувати більш ефективно. Однак не слід забувати про протилежну точку зору, яка поширена у країнах із соціал-демократичними цінностями (Норвегія, Швеція, Фінляндія), згідно якої досягнення ринкової ефективності породжує політичну та соціальну несправедливість, оскільки ефективність ринку базується на вузьких та односторонніх економічних розрахунках, які не в змозі охопити усі ефекти соціально-економічного життя суспільства.</p> <p>Дослідження, проведені в США на початку ХХ століття, довели, що за відсутності жорстких державних регулюючих норм, пов'язаних із забрудненням довкілля (повітря, води, ґрунтів), бізнес слідує шляхом найменшого опору (path of least resistance), розміщуючи потенційні об'єкти-забруднювачі у тих громадах, в яких проживає кольорове населення, або поблизу них. Цьому сприяє кілька факторів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) земля там є дешевшою, ніж в громадах, де проживає біле населення; 2) мешканці цих громад є біднішими і схильні брати на себе ризики, пов'язані із забрудненням, в обмін на робочі місця, що створюються на підприємствах-забруднювачах; 3) люди в цих громадах є менш організованими, щоб 	2

приймати участь у протестах та рухах опору.

В результаті цього якість та тривалість життя мешканців таких громад є низькою, оскільки вони споживають забруднену воду, дихають брудним повітрям та вирощують їжу у забруднених ґрунтах, що не може не призводити до зростання рівня захворюваності та смертності серед кольорового населення (т.з. «покарання за бідність»). Дослідники з екологічних проблем зауважують: «Передмістя, де проживають білі та заможні, піддаються наполовину меншій небезпеці в сенсі екологічних криз та проблем із охороною здоров'я, ніж території в місті та поза ним, де мешкає кольорове та бідне населення. Саме воно найбільш страждає від т.з. «хвороби адаптації», пов'язаної із хронічними стресами, хворобами через тривале проживання в районах із поганим повітрям та забрудненою водою».

Таку ситуацію американський громадський активіст, виконавчий директор National Association for the Advancement of Colored People – NAACP, Бенджамін Чавес (Chavis Benjamin F.) назвав екологічним расизмом – терміном, яким сьогодні позначають нерівність у зовнішніх умовах навколишнього середовища, що, як наслідок, призводить до погіршення стану здоров'я людей, які належать до різних рас. Екологічний расизм вважається однією з форм расової дискримінації в суспільстві.

Б. Чавес вважав, що як «фіаско ринку», так і «фіаско держави» сприяють тому, що кольорове населення громад США диспропорційно піддається негативному впливу проблем, пов'язаних із довкіллям. Як расова дискримінація при застосуванні правових норм регулювання екологічної політики, навмисне націлювання громад із домінуванням кольорового населення в якості об'єкта потенційної екологічної шкоди, офіційне санкціонування дозволу проживання на територіях із небезпечною концентрацією забруднюючих речовин та отрут в повітрі, землі та воді, екологічний расизм став історією виключення кольорового населення від лідерства в екологічних рухах. Однак з часом виникла коаліція між екологічними рухами за рухами за громадянські права, що отримала назву «Рух за екологічну справедливість».

Лідери руху усвідомлювали, що наслідки подальшого споживання антиблага «погане довкілля» як при регулюванні ринковими механізмами, так і за численних невдач держави у посиленні екологічного контролю, стають катастрофічними для кольорового населення США. Тому «Рух за екологічну справедливість» мобілізував як локальні групи всередині країни, так і апелював до міжнародних екологічних організацій, створюючи запит на більш справедливий розподіл ризиків від екологічного забруднення.

	<p>Поміркуйте над наступними питаннями:</p> <p>1. Як би ви сформулювати проблему, розглянуту в кейсі з точки зору політичних систем та суспільного вибору? Чи можна вважати дозвіл приватному сектору розподіляти ризики, втрати і вигоди в сфері екології політично нейтральним рішенням для сучасного суспільства?</p> <p>2. Які можна навести приклади дискримінації тих чи інших груп населення в доступі до суспільних благ в сучасних економічних реаліях?</p> <p>3. Хто, на вашу думку, повинен фінансувати благо «хороша екологія»? Які коротко- і довгострокові цілі переслідує держава, реалізуючи програми захисту довкілля та скорочення шкідливих викидів (як з точки зору зміни поведінки людей, так і трансферу ресурсів)? В яких країнах екологічна політика є більш успішною, а в яких – менш? Обґрунтуйте свою відповідь.</p>	
2	<p>Розгляд кейсу «Невизнана держава».</p> <p>Сомаліленд – полоска суші між Джибуті, Ефіопією та Сомалі. Близько 25 років назад Сомаліленд відділився від Сомалі, однак ООН та жодна країна світу офіційно це не визнали. Юридично провінція досі вважається частиною Сомалі, де з 1991 р. триває громадянська війна, і перехідний уряд не контролює більшу частину країни (на території Сомалі є ще кілька самопроголошених держав – Хіман і Хеб, Галмудуг, Пунтленд).</p> <p>З 1887 р. ця територія називалася Британське Сомалі. 1960 р. внаслідок проголошення незалежності Британського Сомалі та колишнього Італійського Сомалі (з наступним їх об'єднанням) виникла нова держава – Республіка Сомалі.</p> <p>З 1991 р. єдина держава Сомалі де-факто перестала існувати. Громадянська війна призвела до розділення Сомалі і Сомаліленду. Якщо на території колишнього Італійського Сомалі утворилася безліч «удільних князівств» на чолі з ворогуючими між собою польовими командирами, то в Сомаліленді ситуація була порівняно мирною, а рівень життя – набагато вищим.</p> <p>Сьогодні на території Сомаліленду (138 тис. км²) проживає третина жителів Сомалі (понад 3,5 млн осіб). Столиця – м. Харгейс. У 2003 р. на території Сомаліленду пройшов референдум, де близько 99% учасників проголосували за незалежність й ухвалення конституції Сомаліленду. Станом на 2017 р. ВВП на особу – \$347. Середня місячна зарплата – близько \$45.</p> <p>Не зважаючи на всі ознаки державності, ООН офіційно не визнає на міжнародному рівні Сомаліленд як окрему державу.</p> <p>Після років громадянської війни в землі навколо центральних доріг Сомаліленду зарито тисячі мін, а усі спори й надалі вирішує зброя.</p>	2

	<p>Однаєю із ризикових професій в країні вважаються вантажні перевезення, коли, наприклад, із Джибуті у столицю Харгейс (350 км) везуться товари, які потім транспортуються у Ефіопію. Жоден іноземець не береться за цю роботу. Плата за ризик суттєво перевищує середні зарплати в країні – \$135 за рейс. Дальнобійники сплачують дорожній податок у розмірі 500 тис. шилінгів (\$1 = близько 8340 шилінгів).</p> <p>Світовою практикою вироблено кілька шляхів розв’язання проблеми невизнаних держав – вони можуть:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) тривалий час зберігати свій перехідний політико-правовий статус, набутий внаслідок конфлікту; 2) бути поглинені сусідніми державами; 3) стати повноцінними незалежними державами. <p>Поміркуйте над наступними питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яка доля, на вашу думку, очікує на невизнані держави Сомалі? В чому особливість цієї країни в контексті складнощів у розв’язанні територіальних спорів? 2. Чи вбачаєте ви схожість / відмінність у існуванні невизнаних держав в Африці і країнах колишнього СРСР (Україні, Молдові, Грузії, Вірменії та Азербайджані)? 3. Якою повинна бути політика міжнародної спільноти стосовно таких держав? Від чого це залежить? 	
Разом		4

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» застосовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- аналітичні звіти, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- дискусійне обговорення проблем на практичних заняттях;
- контрольні роботи по кожному змістовому модулю (всього 2, у тому числі ректорська контрольна робота);
- оцінювання виконання КПЗ (середня оцінка за всі етапи);
- екзамен.

КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Суспільний вибір, політичні режими та економічний розвиток» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Оцінка рівня отриманих теоретичних знань та практичних навичок за шкалою ЗУНУ здійснюється на основі модульно-рейтингової системи контролю знань і передбачає стимулювання систематичної, ритмічної самостійної роботи студентів, підвищення об'єктивності оцінки їхніх знань, визначення рейтингу студента, запровадження здорової конкуренції між студентами у навчанні і розвитку творчих їх здібностей. Модульно-рейтинговий контроль здійснюється на основі попередньо визначених змістових модулів, які є логічно завершеними частинами теоретичного та практичного навчального матеріалу за окремими етапами вивчення дисципліни:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КПЗ, враховуючи поточне опитування)	Заліковий модуль 4 (екзамен)	Разом
20%	20%	20%	40%	100%
__ тиждень	__ тиждень	__ тиждень	Експериментальна сесія	–

Шкала оцінювання

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За європейською шкалою ECTS
90 – 100	«Відмінно»	«А» (Відмінно)
85 – 89	«Добре»	«В» (Дуже добре)
75 – 84		«С» (Добре)
65 – 74		«D» (Задовільно)
60 – 64	«Задовільно»	«Е» (Достатньо)
35 – 59	«Незадовільно»	«FX» (Незадовільно з можливістю перескладання)
1 – 34		«F» (Незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Програма для роботи з електронними таблицями Microsoft Office Excel	1-7

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Baumol W.J., Turvey R. Economic Dynamics: An introduction. –New York: The Macmillan Co., 1965. –396 p.
2. Kirkpatrick C., Polidano C., Clarke R. Handbook on Development Policy and Management. –Edward Elgar Pub., 2002. –452 p.
3. Nafziger E.W. Economic Development. –Cambridge University Press, 2005. –868 p.
4. North D.C., Wallis J.J., Weingast B.R. Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History. –Cambridge University Press, 2012. –346 p.
5. Perkins H.D. Economics of Development. –W. W. Norton & Company, 2006. –831 p.
6. Sharma S.D. Achieving Economic Development in the Era of Globalization. –Taylor & Francis Group, 2008. –199 p.
7. Sheshinski E., Strom R. J., Baumol W.J. Entrepreneurship, Innovation, and the Growth Mechanism of the Free-Enterprise Economies. –Princeton University Press, 2007. –394 p.
8. Swanepoel H. Introduction to Development Studies. –Oxford University Press, 2001. –286 p.
9. Williams D. International Development and Global Politics: History, Theory and Practice. –Routledge, 2011. –206 p.
10. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. –К.: Наш Формат, 2016. –440 с.
11. Асемоглу Д., Робінсон Дж.А. Экономические истоки диктатуры и демократии. –М.: ВШЭ, 2015. –512 с.
12. Банерджі А., Дуфло Е. Економіка бідності. Як звільнити світ від злиднів? / Пер. з англ. –К.: Наш формат, 2018. –312 с.
13. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія. –К., 2011. –408 с.
14. Боардмен Е., Грінберг Д.Х., Вайнінг Е.Р., Веймер Д.Л. Аналіз вигід і витрат: концепції і практика. –К.: АртЕк, 2003. –568 с.
15. Вілан Ч. Гола економіка. Викриття нудної науки. –Х., 2018. –320 с.

16. Віскузі В.К., Вернон Дж.М., Гарингтон Дж.Е. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика. –К.: Основи, 2004. –1048 с.
17. Гьофе О. Демократія у епоху глобалізації. –К., 2007. –436 с.
18. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектора. –К.: Професіонал, 2007. –592 с.
19. Желюк Т.Л. Управління довгостроковим розвитком національної економіки: методологічні та прикладні аспекти: монографія. –Тернопіль: ТНЕУ, 2010. –512 с.
20. Кілієвич О.І., Мертенс О.В. Мікроекономіка для аналізу державної політики: Підручник. –К.: Основи, 2005. –655 с.
21. Кньопфель П., Ларю К., Варон Ф., Малишева Н. Аналіз і пілотаж публічної політики. –К.: Алерта, 2010. –422 с.
22. Метьюз Д. Екологія демократії. Як стати сильнішими, щоб самим формувати своє майбутнє? / Пер. з англ. –К.: Стилос, 2018. –266 с.
23. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. –К.: Основи, 2000. –198 с.
24. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Пер. з англ. –К.: Наш формат, 2017. –352 с.
25. Нуреев Р. Теория общественного выбора: курс лекций. –М., 2005. –531 с.
26. Нуреев Р. Экономика развития: модели становления и модернизации рыночной экономики. –М., 2008. –367 с.
27. Олсон М. Логика коллективных действий: Общественные блага и теория групп. –М., 1995. –165 с.
28. Патнам Р.Д. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії. –К.: Основи, 2001. –302 с.
29. Політологія: Політика і суспільство. Держава і політика / Колодій А., Климаська Л., Косміна Я., Харченко В. –К., 2003. –664 с.
30. Седлачек Т. Економіка добра і зла. Слідами людських пошуків: від Гільгамеша до фінансової кризи. –Л.: Видавництво Старого Лева, 2017. –520 с.
31. Стігліц Дж.Е. Економіка державного сектора. –К.: Основи, 1998. –854 с.
32. Федірко Н.В., Єфремов Д.П. Електронний текст лекцій з науки «Економіка суспільного сектору». –К.: КНЕУ, 2014.
33. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобальної демократії. –К.: Наш формат, 2019. –608 с.
34. Фуруботн Э.Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории. – Санкт-Петербург, 2005. –702 с.
35. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. –К.: КМА, 2011. –242 с.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

www.rand.org – Rand Corporation

www.heritage.org – Heritage Foundation

www.brook.edu – Brookings Institution

www.hudson.org – Hudson Institute

www.urban.org – Urban Institute

www.iiss.org – International Institute for Strategic Studies

www.foreignrelations.org – Council on Foreign Relations

www.csis.org – Center for Strategic and International Studies

www.wps.princeton.edu – Center of International Studies, Woodrow Wilson School of Public Affairs, Princeton University

www.gwu.edu – Graduate School of Political Management, George Washington University

www.ksg.harvard.edu – John F. Kennedy School of Government, Harvard University

www.nispa.sk – The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe

www.epn.org – Electronic Policy Network

www.nira.go.jp – World Directory of Think Tanks

www.tpp.info – Regional Think Tanks Partnership Program

www.esomar.com – European Society of Market Research

<http://www.appam.org> – Association for Public Policy Analysis and Management

www.politanaliz.ru – Інтернет-портал «Політаналіз»

Навчально-методичне видання

Длугопольський Олександр Володимирович

***Суспільний вибір,
політичні режими
та економічний розвиток***

**Методичні рекомендації
з вивчення дисципліни**

для студентів денної форми навчання
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»

Підписано до друку 23.11 2020 р.
Формат 60x90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Ум.-друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,37.
Зам № 078-20. Тираж 20 прим.

Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*